ગાંડીવ બાલોદ્યાનમાળા
પુષ્પ : : દશમું

જાદુઈ હાર

લેખક
ચીમનલાલ પ્રાણલાલ ભટ્ટ

૧૦

પ્રગટકર્તા
ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર
૧૮૦–કેળાંપીઠ
સુરત

ત્રીજી આવૃત્તિ કિં

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૪૫૪૫

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय
[गुजराती कॉपीराइट विभाग]
अनुक्रमांक १४५४५ वर्गांक
पुस्तकनुं नाम जादुई शहेर
विषय

નટવરલાલ વીમાવાળા

૦-૪-૦

ઉપહાર

પ્રિ........................ને

વહાલ અને
આશિષ સાથે

તરફથી

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર

ગાંડીવ અઠવાડિક

દર બુધવારે પ્રગટ થાય છે. તેમાં આખા ગુજરાતની ખબરો, નોંધો, રમુજી અને સાહિત્યની ચર્ચા પ્રગટ થાય છે. લવાજમ સુરતમાં રૂપિયા ત્રણ. બહારગામ રૂા. ૪) પરદેશ શિલિંગ દસ.

ગાંડીવ છાપખાનું

ગયા પાંચ વરસની કારકીર્દિમાં આ છાપખાનાએ શુદ્ધ અને સ્વચ્છ છાપકામ કરવા માટે સારી ખ્યાતિ મેળવી છે.

ગાંડીવ સાહિત્ય

મંદિરના આ વિભાગમાં તમામ ઉત્તમ લેખકોનાં વખણાયલાં પુસ્તકો તેમજ નિર્દોષ, રસીલી અને બોધક કૃતિઓ મળી શકે છે. લ્હાણી કરવા લાયક ચોપડીઓ માટે ત્યાંજ લખો

સરનામું: ૧૮૦ કેળાંપીઠ, સુરત

સુરત આવો, ત્યારે જરૂર મુલાકાત લેશો

જાદુઈ ભુાર

(૧)

એક સિપાઈ હતો. તેનું નામ વીરસિંહ. એક દિવસ તે બિચારો લમણે હાથ દઈને વિચાર કરતો બેઠો હતો. પૈસા બધા ખર્ચાઈ ગયા હતા. પાસે એક રાતી પાઈ પણ ન મળે! ખિસ્સાં બધાં ખાલીખમ! હવે શું કરવું? પૈસા વગર દુનિયામાં કોઈનું ગાડું ચાલે છે? દિવસ ઉગે ને ભૂખ લાગે. બધા વગર ચાલે પણ કંઈ ખાધા ને પીધા વગર ચાલે? નહિજ. ભૂખને લીધે આજે તો એ ખૂબજ નિરાશ થઈ ગયો હતો. હવે તો એને જીવવાનુંયે ગમતું નહોતું.

એવામાં પાસેજ કંઈ ખખડાટ થયો, ચમકીને

આજુબાજુ જોયું તો એક ચિઠ્ઠી પડેલી. એણે ઝડપ દઈને એ ચિઠ્ઠી ઉપાડી. ખોલીને જોયું તો તેમાં લખેલું હતું કે:

ઈનામ રૂપિયા એક લાખ
રાજાનો મુગટ શોધી લાવનાર
ને–

હવે વાત એમ બનેલી કે એ દેશનો એક રાજા હતો. તે બહુ જોરાવર ને પૈસાદાર હતો. કેટલાયે રૂપિયા ખરચીને એણે એક મુગટ કરાવ્યો. મુગટ બહુજ કીંમતી. હીરા ને માણેક, નીલમ ને મોતીથી તે મઢેલો. એવો તો રૂપાળો લાગે કે એ ઘડી જોઈજ રહેવાનું મન થાય!

એક દિવસ રાજાએ એ મુગટ માથેથી ઉતારી બારીમાં મૂકયો. થોડી વારે બારી આગળ જઈને જોયું તો મુગટ ગેબ! રાજાજી તો અજબ થઇ ગયા! કોઇ આવ્યું નથી, ગયું નથી, ને આ શું? જોતજોતામાં મુગટ કયાં ઉડી ગયો? !

રાજાએ તાબડતોડ ઢંઢેરો પીટાવ્યો: મુગટ શોધી આપે તેને લાખ રૂપિયા ઇનામ આપવાનું જાહેર કર્યું.

આપણા વીરસિંહને જે ચિઠ્ઠી મળી તે આજ બાબતની. ચિઠ્ઠી વાંચીને એણે મુગટની શોધમાં નીકળવાનું નક્કી કર્યું. મુગટ શોધવો ને લાખ રૂપિયા લેવા. આવો લાગ મળવાથી એ હરખાયો. એને થયું કે હવે મારું નસીબ ઉઘડ્યું!

બસ એ તો એકદમ ઉપડ્યો, તે ગયો ઠેઠ રાજમહેલમાં. રાજાજીને મળ્યો ને મુગટની બીના પૂછી. રાજાજીએ બધું સમજાવ્યું. વીરસિંહને પણ અચરજ તો થયું. પણ હિંમત મૂકી દે તે સિપાઈ શાનો? એણે રાજાને કહ્યું: રાજાજી, ઉતાવળનું આ કામ નથી. એ કંઇ રમવાનો ખેલ નથી. ધીરજ જોઇએ, હિંમત જોઇએ ને સાહસ પણ જોઇએ. પત્તો તો હું જરૂર મેળવીશ. તેને માટે આજની રાત મારે અહિં રહેવું પડશે. વળી ચોરને લલચાવવા માટે કોઈ રૂપાળી ચીજ જોઇએ.

રાજાજી બોલ્યા: ઓહો! એમાં શું? મુગટથી કંઈ વધારે છે? લે આ સોનાનો પ્યાલો. કીંમતીયે ખરો ને રૂપાળોયે ખરો! થયું?

રાજાજી ગયા ને વીરસિંહ એકલો પડ્યો. હવે એણે પોતાની તદબીર રચી. સોનાનો પ્યાલો પેલી બારીમાં મૂક્યો. પોતે એક પડદા પાછળ સંતાઈ બેઠો, એવી રીતે કે એને કોઈ પણ જુએ નહિ; પણ એને બધું દેખાય.

થોડી વારમાં એક કૌતુક થયું. બારીની પાછળ એક વિકરાળ પંજો દેખાયો. પંજા ઉપર વાળ તો એટલા ઉગેલા કે જાણે જંગલની ઝાડી. ધીરે રહીને પંજો તો ઉંચો થયો અને પછી? એક, બે ને ત્રણ! પંજો ગુમ, ને પ્યાલોયે ગુમ! બીજું બધું હતું તેમ નું તેમ!

જોતજોતામાં આ બધું બની ગયું. બીજો કોઇ હોય તો ગભરાઈજ જાય. પણ આપણો વીર-સિંહ કંઈ કાચોપોચો નહતો. એ તો ખરો મરદ બચ્ચો હતો. હિંમત તો જાણે એના બાપનીજ!

જરા વારમાં એણે એક મનસૂબો કર્યો. પોતે જાતેજ બારીમાં ગોઠવાયો. ને પેલા પુંજાની રાહ જોવા લાગ્યો. એની તદબીર આબાદ નીકળી, થોડી વારમાં એજ પુંજે દેખા દીધી. પોતે પૂતળા જેવો સ્થિર થઈને બેસી રહ્યો. પળવારમાં તો પુંજો એને ગળે વળગ્યો. ગળું દબાયું, આંખો મિંચાઈ ગઈ ને એનું ભાન ઉડી જવા લાગ્યું. કોઈ એને પકડીને કેદ જાણે ઊંડા પાતાળમાં ઉતરતું હોય એમ લાગ્યું.

કેટલેક વખતે એને ભાન આવ્યું. આંખો ખોલીને જોયું જુએ છે તો સામે એક મોટો ભીમ જેવો માણસ! હાથી આગળ જેવી કીડી દેખાય તેવો મનુષ્ય આગળ આપણો વીરસિંહ દેખાય! પણ એણે હિંમત તો છોડીજ નહિ.

રાક્ષસે પૂછ્યું: કેમ બચ્ચા બગતરા! શો વિચાર કરે છે?

વીરસિંહે બાની કર્દી—ખાપબોને જવાબ દીધો: વિચાર વળી શો? ચુપટ કરશો.

રાક્ષસ તો ખડખડ હસવા લાગ્યો: ઓહો; એમ વાત છે કે? ઠીક. મુગટ લેવો તારા પોતાનાજ હાથમાં છે. અત્યાર સુધીમાં તુંજ એક કાળા માથાનો માનવી રાજીખુશીથી, હાથે કરીને અહીં આવ્યો છે. બહાદુર તો ખરોજ. તારી બહાદુરીથી હું રાજી થયો છું એટલે તને મુગટ મેળવવાની એક તદબીર બતાવીશ. પછી તારે કરવું હોય તેમ કરજે.

આ સાંભળી વીરસિંહને કંઈક ધીરજ આવી. એણે આજુબાજુ આંખ ફેરવી. પોતે એક ગુફામાં હતો. ગુફામાં બધી બાજુએ જંગલી જાનવરો–વાઘ વરૂ શિયાળનાં ચામડાં લટકતાં હતાં. ઠેક-ઠેકાણે હાડકાં વેરાયલાં હતાં. જમીન પર લોહીના ડાઘા જોવામાં આવતા હતા. એક ખુણામાં દેવતા સળગતો હતો. ચુલા પાસે ત્રણ બિલાડીઓ સુતેલી હતી. વીરસિંહને થોડી વારમાં તો કંઈ કંઈ વિચારો આવી ગયા.

એટલામાં રાક્ષસ ફર્યો. જમીનમાંથી એક

મોટો વજનદાર પથ્થર ખસેડીને તે નીચે ભોંયરામાં ઉતર્યો. થોડીવારે ત્રણ હાર લઇને પાછો બહાર આવ્યો. પથ્થર હતો તેમ ઢાંકી દીધો. એક પથ્થર પર ત્રણ હાર મુક્યા. હાર મુકતાંની સાથે જાણે કંઇ જાદુ થયું હોય તેમ પેલી ત્રણે બિલાડીઓ જાગી ઉઠી. ત્રણે કુદીને રાક્ષસ પર ચઢી બેઠી. એક એના માથા પર. ને બીજી બે ખભા પર. ત્યાં બેઠીબેઠી ત્રણે વીરસિંહ સામે ડોળા કાઢવા લાગી. રાક્ષસનો આ વિચિત્ર દેખાવ જોઇને બહાદુર વીરસિંહ તો ખડખડ હસી પડત, પણ વળી વિ-ચાર કર્યો કે રાક્ષસની જાત; મિજાજનું ઠેકાણું નહિ: વીફરે તો શુંનું શું કરી બેસે, હસવાનું માંડી વાળવામાંજ ડહાપણ છે.

હવે પેલા ત્રણ હાર બતાવીને રાક્ષસ બોલ્યો: આમાંથી ગમે તે એક પસંદ કર; દરેકમાં જુદાજુદા ગુણ છે. (૧) એક એવો છે કે તે પસંદ કરવાથી તારૂં તકદીર ખુલી જશે. (૨) બીજો એવો છે કે તે પસંદ કરવાથી તારૂં મોતજ આવે. (૩) ત્રીજો

એવો છે કે તે પસંદ કરવાથી તારે ચાળીસ વર્ષ સુધી મારી ગુલામી કરવી પડશે.

વીરસિંહે એક પછી એક ત્રણે હાર તપાસી જોયા. પહેલો હાર હીરાનો હતો. તે જોઈને એણે વિચાર્યું: ઊંહું. આ આપણે ન જોઈએ, એને લીધે કંઈ નહિ તો પણ પૈસાની ગુલામી તો કરવીજ પડે! અને એ બધું એકનું એકજ. ગુલામી તો ખરીજને! માટે આ તો કામનો નહિ.

બીજો હાર કીમતી નીલમનો હતો. તે જોઈને એણે વિચાર્યું: નહિ, આ પણ કામનો નહિ. એને જોતાંજ જાણે મને ડર લાગે છે. માટે એને પણ જવા દો.

ત્રીજો હાર સાદાં મોતીનો હતો. કોણ જાણે કેમ, પણ એ એને એકદમ ગમી ગયો. એણે એ તરત ઉપાડી લીધો. જેણે એ હાર ઉપાડ્યો કે તુરતજ પેલી ત્રણ બિલાડીઓ રાક્ષસના શરીર પરથી ઉતરી પડી અને એના શરીર પર ચઢી ગઇ.

આ જોઈને રાક્ષસ બોલ્યો: તું ડાહ્યો છે; હીરા

કે નીમમાં તું ભલવાયો નથી, તેથી અમે સૌ આજથી તારા ગુલામ છીએ. આ હાર તારી પાસે હશે ત્યાં સુધી તારા કહ્યા પ્રમાણે કરીશું. લે, સાંભળ. એને તું તારા ગળામાં પહેરી લે. તારા પર કોઈ સંકટ આવી પડે તો છેડથી ચોથું, મોટું મોતી દબાવજે. અમારામાંથી એક તારી મદદે જરૂર આવશે. હારની ખૂબ સંભાળ રાખજે.

આટલું કહી રાક્ષસ મુગટ લઈ આવ્યો, ને વીરસિંહને કહ્યું: આ રહ્યો રાજાનો મુગટ. હવે જો, તારે રાજમહેલમાં જવું હોય તો હું તને આંખ મીંચીને ઘડીવારમાં ત્યાં પહોંચાડીશ.

વીરસિંહને તો ભાવતું હતું ને વૈદે કહ્યું. આંખ મીંચીને ઉઘાડે ત્યાં તો એ રાજાની સામે ઊભેલો. કેવું અજબ જાદુ!

રાજાજી એને ને મુગટને જોઈને ખુશ ખુશ થઈ ગયા. વીરસિંહના હાથમાંથી પોતાનો મુગટ ઝડપી લઈને માથે મૂક્યો. પણ હવે એની દાનત બગડી. મુગટ આવ્યો એટલે એને થયું કે આટલા

નજીવા કામ માટે લાખ રૂપીઆ શાના આપે ?
ઇનામ ન કઢાડયું હોત તો કેવું સારૂં !

તેણે વીરસિંહને શાબાશી તો ખુબ ખુબ આપી. પણ ઇનામમાં લાખ રૂા.ને બદલે દશ હજાર રૂપીઆજ આપ્યા. બાકીના (નેવું હજાર) રૂપીઆ

આપવાની એની દાનતજ નહોતી. છતાં વીરસિંહને ખોટું ખોટું કહ્યું કે બાકીના રૂપીઆ થોડા દિવસમાં મોકલી આપીશ.

વીરસિંહ તો મુંગોમુંગો ઘેર ગયો. રાજાની બુરી દાનત એ સમજી તો ગયો, પણ હવે એને રાજાની કે તેના પૈસાની કંઇ પરવા નહોતી. ધાર્યું કરી શકાય એવો કીમીયો તેને મળ્યો હતો. રાજપાટ કે ધન મેળવવું એને મન રમત જેવું હતું.

એમ કરતાં થોડા દિવસ નીકળી ગયા. એક વાર વીરસિંહ બહાર ફરીને પાછો ઘેર જતો હતો. સાંજ પડી ગઈ હતી. આસપાસ કંઇ વસ્તી નહતી. એવામાં અચાનક ત્રણ લુંટારા તેના ઉપર ધસી આવ્યા ને તેને મારવા મંડ્યા. તુરતજ તેને તો પેલો હાર સાંભર્યો. ચપ દઇને મોતી દાબ્યું. તરત એક કાળીચોર બિલાડી આકાશમાંથી ઉતરી એના માથા પર બેઠી, અને પેલા લુંટારા તરફ ડોળા કકડાવવા લાગી. પંજા લાંબા કરીને તેણે ત્રણેને ન્હોરીઆં ભરવા માંડ્યા. આ અણધારી આફતથી

તે વિચારમાં એટલા તો ડૂબી ગયા કે મુકામે
આવીને નજીક ગયા.

હવે ઘણી કેટલાક દિવસ વહી ગયા. વીર-

સિંહે ઘણી રાહ જોઇ, પણ રાજાએ તો કહ્યા પ્રમાણે પૈસા મોકલ્યા નહિ. એટલે આખરે થાકીને તેણે પેલું મોતી દાબ્યું. તરતજ બિલાડીબાઇ આવીને હાજર થઈ ગયાં. વીરસિંહે તેને કહ્યું: જા, રાજાના મહેલમાંથી ૯૦ હજાર રૂપિઆ લઇ આવ. બિલાડીને ક્યાં વાર લાગે એમ હતું ? આંખ મીંચીને ઉઘાડતામાં તો વીરસિંહના ઘરમાં રૂપિયાનો મોટો ઢગલો થઇ ગયો !

વીરસિંહ તો એવો મલકાય, એવો મલકાય ! બસ, ન પુછો વાત. એણે તો રાજાને એક ચિઠ્ઠી લખી: રાજાજીને માલમ થાય જે આપ પૈસા મોકલવાનું ભુલી ગયા એટલે મેં મારા નોકર સાથે તે મંગાવી લીધા છે, તે જાણશો.

ચિઠ્ઠી મળતાંજ રાજાના પેટમાં ફાળ પડી. તરત રાજમહેલમાં જઇને તીજોરી તપાસે છે તો નેવું હજાર રૂા. ઓછા ! પણ શું કરે ? વીરસિંહને પુછવાની હિંમત નહોતી ! એને લાગેલુંજ હતું કે વીરસિંહ કંઈ જાદુમંતર જાણે છે. એટલે પુછવા

જઇશ ને કંઇ આડુંઅવળું કરી બેસે તો? તેથી રાજાજી ગુપચુપ બેસી રહ્યા.

વીરસિંહ તો પછી મોટો ભપકાદાર મહેલ બંધાવ્યો. અનેક નોકરો ને અનેક ચાકરો રાખ્યા. અનેક હાથી ને અનેક ઘોડા પાળ્યા. વૈભવનો કંઇ પાર નહિ. પૈસા ખુટે તો મોતી દાબે. બિલાડી આવે ને જેટલા જોઇએ તેટલા પૈસા લાવે. એનો ઠાઠમાઠ તો એટલો વધી ગયો કે ખુદ રાજાને એની અદેખાઇ થવા લાગી. વીરસિંહ તો જાણે એક તાજ વગરનો રાજા!

આમ કેટલાંક વરસ વહી ગયાં. સૌ માણસને મિત્ર હોય તેમ શત્રુ પણ હોયજ ને? નાના માણસને નાના દુશ્મન ને મોટાને મોટા દુશ્મન. રાજાના દુશ્મન રાજા. આપણા રાજા ખડગસિંહને પણ દુશ્મનો હતા. તેમાંનો એક બળવાન દુશ્મન જાગ્યો. ખડગસિંહને અને આ દુશ્મન રાજા રાજસિંહને ઘણા વરસની દુશ્મનાવટ હતી. રાજસિંહે કેટલીયે વાર ચઢાઇ કરી પણ તેનું નસીબ અવળું, તે બધીએ વખત હાર

આઠનેજ પાછો આવે. આ વખતે જેસવેલ્લી બાજી હતી. જીતવાની આશા રાખીને તૈયારીઓ તો એવી જબરી કરેલી કે બસ ન પૂછો વાત! આકાશના તારા ગણાય તો એનું લશ્કર ગણાય. જ્યાં પડાવ નાંખે ત્યાં જાણે મોટું શહેર વસ્યું હોય તેવું લાગે! હયદળ, ને પાયદળ. હાથી ને ઉંટ ને સૌથી આગળ તડિંગધિન તડિંગધિન કરતા ડંકા નિશાન. એમ ધામધુમથી લશ્કર તો ઉપડ્યું. વચ્ચે વચ્ચે 'હર હર મહાદેવ' ના કાન ફાડી નાંખે એવા પોકારો કરતું કરતું તે ચાલ્યું ખડગસિંહની રાજધાની તરફ!

જોતાજોતામાં ખડગસિંહને આવતી આફતની બાતમી મળી. એણે પણ કેડ બાંધીને તૈયારીઓ કરવા માંડી. અનાજના કોઠારો ભર્યા, પાણીદાર તલવારો કરાવી, કટાઈ ગયલાં હથિયારો સાફ કરાવ્યા, કવાયત ચાલુ કરી, બધાને શૂર ચઢાવવા માટે ભાટચારણોને આજ્ઞા કરી. કોટનાં ગાબડાં પૂરાવ્યાં અને લશ્કરની ટુકડીઓ માડી આગળથી

વ્યૂહરચના કરી. ન જુએ રાત કે ન જુએ દિવસ. બસ ખાઇ પીને લઢાઇનીજ વાત. બધા તો કહેવા લાગ્યા કે રાજા લડાઇઘેલો થયો છે.

થોડા દિવસમાં શત્રુ રાજા આવી પહોંચ્યો, અને લઢાઈ શરૂ થઈ. ધનુષ્યમાંથી જીવલેણ તીર છૂટવા લાગ્યાં ને કેટલાકના રામ રમી જવા લાગ્યા. હર હર મહાદેવના પોકારો કરતા યોદ્ધાઓની કારમી કીકીઆરીઓ, હથિયારનો ખખડાટ અને ધૂળના ઉડતા ગોટેગોટા—આમ ભારે ઘમસાણ મચી રહ્યું. લડાઇ બરાબર જામી. મારામારી, કાપાકાપી, બથંબથ્થી, નાસભાગ; કોઇનું માથું ઉડે તો કોઇનો હાથ કપાય. કોઇનું નાક કપાય તો કોઇનો કાન કપાય, લોહીની નદીઓ રેલાય—દેખાવ જોયો હોય તો અક્કલ દિંગ થઈ જાય !

આમ કેટલાક દિવસ સુધી ખુનખાર લડાઇ ચાલી. બન્ને પક્ષ જીવ પર આવીને લડતા હતા. ખડગસિંહ તો માથું વેગળું મૂકીને તરવાર ચલાવતો હતો. પણ આ વખતે એના કપાળમાં હાર

લખાઈ હશે. એટલે બળવાન શત્રુ સામે એ ટક્કર ન ઝીલી શક્યો. આખરે પાછા હઠીને કિલ્લામાં ભરાવું પડ્યું. પરંતુ કિલ્લામાં ભરાવાથીયે એને ફાવે એમ ન હતું. અનાજના કોઠારનાં તળીયાં દેખાયાં હતાં. ઘણાક શૂરા સરદારો ને સૈનિકો ખપી ગયા હતા. અને બાકી હતા તે થાકીને લોથ થઈ ગયા હતા. હવે શું કરવું? દરબાર ભર્યો, અને સૌને એકઠા કર્યા તથા સલાહ માગી. કોઈ કહે કે શત્રુને શરણે જવું ને કોઇ કહે કે કેસરીઆં કરવાં. જીતવાની આશા તો હતીજ નહિ. ખડગસિંહને પણ થયું કે તાબે થવા કરતાં તો કેસરીઆં કરવાં કે ડૂબી મરવું સારૂં! પણ—

પણ–કોઈ બીજો રસ્તો શું નહિ જડે? એણે બહુ બહુ વિચાર કર્યા, બહુ બહુ કલ્પના દોડાવી–ત્યારે છેવટે ઘનઘોર વાદળમાં જેમ રૂપેરી વીજળીનો ચમકારો થાય, તેમ એના થાકેલા મગજમાં એક ભારે સરસ વિચાર આવ્યો. મનમાં એ બહુ રાજી થયો. અને તરત બધા દરબારીઓને કહ્યું: હમણાં

તો હું દરબાર બરખાસ્ત કરું છું. મારે એકાંતમાં કેટલોક વિચાર કરવો છે. છેવટનો નિર્ણય એક કલાકમાં જાહેર થશે.

એવો તે વિચાર શો હતો? એને પેલો વીરસિંહ યાદ આવ્યો હતો. વીરસિંહનો ચમત્કાર એ ભૂલ્યો ન હોતો. એણે તાબડતોબ તેને તેડાવ્યો.

વીરસિંહ પણ રાજાના તેડાને માન આપીને મારતે ઘોડે આવી પહોંચ્યો. સલામ ભરીને પૂછ્યું: કેમ મહારાજ, સેવકને શી આજ્ઞા છે?

ખડગસિંહે કહ્યું: ભાઈ વીરસિંહ બેસ, જરા શ્વાસ ખા. તારી સાથે આજે બહુ જરૂરી વાત કરવી છે. આપણા રાજ્ય પર આજે ભયંકર સંકટ આવી પડયું છે, તે તું જાણે છે. રજપુતોને માટે છેવટે કેસરીયાં તો છેજ; પણ તે પહેલાં એક છેલ્લો પ્રયત્ન કરી જોઇએ.

તારી પાસે જાદુ છે. એનાથી કંઇ થઇ શકશે? ગઇ ગુજરી ભુલી જજે. આ તો આખા દેશનો સવાલ છે. બોલ, શો જવાબ છે?

વીરસિંહ મોટા મનવાળો અને સાચો દેશ-ભક્ત હતો. આવે પ્રસંગે એ સ્વાર્થનો વિચાર કેમ કરે? એણે ઉત્સાહથી જવાબ દીધો: મંજુર, રાજાજી મંજુર; જરાયે ગભરાશો નહિ. લશ્કરની લગામ મને સોંપો અને આપણી ફતેહ થઈજ સમજો. અત્યારે રાત પડી છે. સવાર પહેલાં તો આખી બાજી પલટી નાંખીશ. આપ હવે નિરાંતે આરામ કરો.

રાજા તો બિચારો આ સાંભળી ગળગળો થઈ ગયો: ભાઈ વીરસિંહ, તારો ઉપકાર કેવડો મોટો છે? એનો બદલો હું તો વાળીશજ, પણ ખરો બદલો તો પ્રભુ આપશે. રાજ્ય, રાજા ને પ્રજા તારે લીધેજ બચ્યાં છે.

આમ કહી રાજા વીરસિંહને સાથે લઈ છાવ-ણી તરફ ગયો. અને સૌની હાજરીમાં વીરસિંહને સેનાપતિ નીમ્યો. વીરસિંહે સેનાપતિની તલવાર કેડે બાંધ્યા પછી સૌને કહ્યું: ભાઈઓ તમે સૌ થાક્યા પાક્યા ને ભુખ્યા છો. માટે અત્યારે તો તમે બાઈપાને મોજથી સુઈ જાઓ. નિયમ પ્રમાણે

સવારે સૌ તૈયાર થઈ જશે. અત્યારે હું એકલો જ બસ છું.

સિપાઇઓ આ સાંભળી ચકિત થઈ ગયા. પણ શું કહે? એક તો સેનાપતિનો હુકમ અને બીજી–ભુખ તરસ ને થાકને લીધે થતી પીડા. એમ બે કારણોને લીધે બધાય ખાઇપીને સુઈ ગયા. થોડીવારમાં સૌનાં નસ્કોરાં બોલવા લાગ્યાં, એટલે વીરસિંહે પોતાની જાદુઇ લીલા શરૂ કરી. ગળામાં પહેરેલા મોતીના જાદુઈ હારમાંનું પેલું ભુરૂં મોતી એક વાર દબાવ્યું, એટલે એક બિલાડી હાજર થઈ. બીજીવાર, બીજી બિલાડી. ત્રીજીવાર, ત્રીજી બિલાડી; અને ચોથીવાર, બિલાડીઓનો માલિક પેલો પંઝાવાળો રાક્ષસ! આ વખતે એ બધાંની જરૂર હતી. કારણ કે કામ ભારે મોટું હતું.

કડિંગ, કડિંગ, કડિંગ,—રાતના ત્રણના ટકોરા થયા. હવે બેજ કલાકમાં બધી રમત રમવાની હતી. વીરસિંહે તરત હુકમ છોડયો. પહેલાં ધોળી બિલાડીને કહ્યું: જા, શત્રુનાં માણસો મોડી સવાર

સુધી ઘસઘસાટ ઉંઘ્યાજ કરે એવો જાદુ ચલાવ. બીજી કાળીને કહ્યું: જા, દુશ્મનના દરેક સિપાઇની તલવાર, ભાલા વગેરે હથિયાર ગેબ કરી નાંખ. ત્રીજી કાબરીને કહ્યું: જા, તું રાજા રાજસિંહને ઉંઘતો ને ઉંઘતો ઉપાડીને એના શહેરની ભાગોળે મૂકી આવ.

હવે રહ્યો એક રાક્ષસ. તેને સૌથી ભારે કામ સોંપવાનું હતું. રાક્ષસને કહ્યું: જો સાંભળ, તારે આપણા મરેલા સૈનિકોને જીવતા કરવાના છે. વખત બહુ થયો છે; માટે ઝડપ રાખજે જા.

સૌને સૌને કામે વળગ્યાં.

વીરસિંહ પણ ન્હાઇધોઇને તૈયાર થઇ ગયો. જરાવારમાં ધોળી બિલ્લી આવી પહોંચી, ને ખબર આપી: સૌ જાદુની અસર તળે ઘસઘસાટ ઉંઘે છે. સુર્યોદય પહેલાં નહિ ઉઠી શકે. મને રજા છે? વીર-સિંહે એને રજા આપી. તરત કાળી બિલ્લી આવી, ને પોતાના કામનો હિસાબ આપ્યો: શત્રુઓનાં એકે-એક હથિયાર ગેબ થઇ ગયાં છે. બીજો કંઈ હુકમ છે?

વીરસિંહે એને વિદાય કરી. એટલે કાબરી બિલ્લી આવીને હાજર થઈ: રાજસિંહને એની રાજધાનીની ભાગોળે મુકી આવી છું. હવે મને રજા છે?

વીરસિંહે એને પણ રજા આપી. ત્યાર પછી થોડીવારમાં રાક્ષસ આવીને ખડો થયો: તમારા કહેવા પ્રમાણે બધા સૈનિકોમાં જીવ મૂક્યો છે. તેઓ હવે પાએક કલાકમાં જાગશે. મને જવાની છૂટ છે?

હવે કંઈ કામ બાકી નહોતું રહ્યું. એટલે વીરસિંહે રાક્ષસને પણ રજા આપી.

કડિંગ. કડિંગ–કડિંગ, કડિંગ–કડિંગ–પાંચના ટકોર થયા. હવેજ ખરી ગમ્મત જોવાની હતી.

પેલા મરેલા સિપાઈઓમાં જીવ આવતો હતો. ધીરે ધીરે સૌનાં શરીર હાલવા લાગ્યાં. વીરસિંહ તરત ત્યાં પહોંચી ગયો અને સૌને જાગ્રત કર્યાં. જે કંઈ બન્યું હતું તે ટુંકમાં સમજાવ્યું અને હુકમ કર્યો: વખત થોડો છે, જલદી પરવારી જાઓ; અને

હોંશિયાર થઇને બરાબર ગોઠવાઇ જાઓ. કોઇએ કશું કરવાનું નથી. માત્ર જે થાય તે ઉભા ઉભા જોયા કરવાનું છે.

હુકમ આપી પોતે પાછો કિલ્લા પર ગયો. થોડીવારમાં શંખ ફુંકાયો ને સૌ સિપાઇઓ જાગ્યા, રૈયત જાગી. રાજા જાગ્યો. વીરસિંહે બધાને ભેગા કરી જલદી હોંશિયાર થઇ જવા કહ્યું.

રાજા પણ ન્હાઇધોઇને વીરસિંહ પાસે આવ્યો. વીરસિંહે એને પણ હવે જે નાટક થવાનું હતું તે શાંતિથી જોવાનું કહ્યું.

પ્હો ફાટયો. તારાઓ બધા જાણે છુટ્ટી મળી હોય તેમ કોણ જાણે કયાં રમવા દોડી ગયા તે ખબરજ ન પડી! ચાંદામામા પણ ઉતાવળ ઉતાવળા કોઇ ભાઇબંધ દોસ્તદારને મળવા ચાલી ગયા! જરાવારમાં આખું આકાશ ખાલીખમ! પણ થોડી જ વારમાં સુરજદાદા ફરતા ફરતા આવી પહોંચ્યા. સૌએ એમને જેજે કર્યા અને સારી બુદ્ધિ આપવાની પ્રાર્થના કરી.

ત્યાં તો દુશ્મનનું લશ્કર આખું આળસ મરડીને ઉભું થયું. ખડગસિંહના લશ્કરને તૈયાર થયેલું જોઇને એ તો બિચારા હાવરાબાવરા બની ગયા. બધાયના હાથ તલવાર તરફ વળ્યા. પણ તલવાર હોય તો હાથમાં આવેને? બીજાં હથિયાર પણ છુમંતર થઈ ગયલાં. એટલે તો અંદર અંદર હોહા–હોહા મચી રહી. એક કહે કે અલ્યા મારી તલવાર ગુમ! બીજો કહે: મારો જમૈયો ગેબ! ત્રીજો કહે: અલ્યા મારો ભાલો પોબાર! ચોથો કહે: અરે પણ મારી કટાર કોણ ચોરી ગયું? રાતની રાતમાં આ શો ગજબ?

પેલી તરફ વીરસિંહ, ખડગસિંહ, સૈનિકો સૌ હસી હસીને ઢગલો થઇ જતા હતા.

વળી ધમાલ ચાલી. અંદર અંદર મશ્કરી કરી હશે એમ ધારી એક બીજાની સામે ઘુરકવા મંડ્યા: હેઈયું! તેંજ મારી તલવાર ચોરી છે. ચાલ પાછી આપ. બીજો કહે: લુચ્ચા—નથી માનતો? સીધો સીધો આપતો હોય તો આપી દે, નહિ તો

જોવા જેવી થશે. ત્રીજો કહે: અરે ઉલ્લુ! કટાર આપેછ કે રાજાને કહેવું પડશે?

પણ થોડી વારમાં બધાને માલમ પડયું કે આ કંઇ મશ્કરી–બશ્કરી નહોતી–પણ ખરી વાત હતી. બધા બાઘા જેવા બની ગયા. બધાના શરીરમાંથી લોહી ઉડી ગયું ને ડરથીજ અડધા તો મરી ગયા. સામે હથિયારબંધ લશ્કર ઉભું હતું. શું કરવું?

સૌ દોડતા દોડતા પહોંચ્યા રાજાના તંબુએ. તંબુમાં માત્ર રાજાનો પલંગ પડ્યો હતો. રાજા કંઈ ફરવા ગયો હશે એમ ધારીને બિચારાઓએ ઘણીયે બુમો પાડી, પણ રાજા શેનો બોલે? રાજા તો આ વખતે કેટલેય દૂર પડ્યો હતો!

બસ થઈ રહ્યું: સૌના ચ્હેરા જોવા જેવા થઈ રહ્યા. કંઇ સુઝ પડે નહિ. લડવુંયે શેના વડે? તલવાર ઘાલવાનાં ખાલી ખોખાં (મ્યાન) થી કંઇ અટાપટા ખેલાતા હશે? અગિયારા ગણી જવા સિવાય બીજો કંઇ રસ્તો રહ્યો નહોતો. દરેક જણને મોઢે આ એકજ વાત નીકળતી. નાસો બે નાસો,

જીવવું હોય તો નાસો. જેમ નસાય તેમ નાસો. આડું અવળું જોશો નહિ; ભુલે ચૂકે પણ જોશો નહિ. જંતર છે, મંતર છે, જાદુ ને છુમતર છે, જીવનું અહિં જોખમ છે. નાસજો રે નાસજો, જીવ લઇને નાસજો.

આમ બોલતા બોલતા ધણી વગરનાં ઢોરની પેઠ જેને જેમ ફાવ્યું તેમ નાસવા લાગ્યા. વીરસિંહે જરા વધારે ગમ્મત કરવા પોતાના સૈનિકોને એમની પાછળ થોડે સુધી દોડવાનો હુકમ કર્યો. એટલે તો જોઇ લ્યો મઝા! જાણે સાક્ષાત જમરાજા એમની પાછળ પડયા હોય તેમ બધા મુઠ્ઠીઓ વાળીને નાઠા. કેટલાયે બિચારા ઠોકર ખાઇને પડે આખડે, ગોઠિમડાં ખાય તોયે જીવ બચાવવા ફડાક દઇને ઉભા થાય. ને દોડે.

આ વગર પૈસાનું નાટક જોવાની ખડગસિંહને. એના સૈનિકોને અને લોકોને એવી તો મઝા પડી એવી તો મઝા પડી કે 'બસ-હસી' હસીને પેટ દુઃખી ગયું તોયે હસવાનું રોકાય નહિ.

આમ બિચારા દુશ્મનની પૂરી ફજેતી થઈ. ખડગસિંહ પર ચઢાઈ કરવાની તો એ મોજ ભૂલી ગયો.

આ તરફ ખડગસિંહ વગેરેની આંખો પેલા દોડ્યા જતા લશ્કર ઉપર ચોંટેલી હતી. આખરે લશ્કર દેખાતું બંધ થયું એટલે સૌ શહેર તરફ વળ્યા. લોકોની ખુશાલીનો તો પાર નહોતો. વગર દિવાળીએ દિવાળીની શોભા થઈ.

પણ આ રમુજી નાટકનો સૂત્રધાર કોણ હતો તે જાણવું છે? આપણો વીરસિંહ. એની અદ્ભુત કરામતથી બધા છક થઈ ગયા હતા. કેટલાકે એને દેવતાઈ પુરુષ માન્યો ને કેટલાકે વળી મહાન જાદુગર માન્યો. સઘળાએ એને વિજયી વીરની માફક વધાવી લીધો. કોઈએ મોતીડાંથી ને કોઈએ ફૂલડાંથી તો કોઈએ કુંકુમ અક્ષતથી. જ્યાં જુઓ ત્યાં શેરીએ શેરીએ ને મહોલ્લે મહોલ્લે, ચૌટે ચકલે ને રાજદરબારે એના પરાક્રમનીજ વાતો થઈ રહી. સૌ ખાઈપીને જાણે એકજ ધંધો હોય તેમ:

વીરસિંહ આવો ને વીરસિંહ તેવો, વીરસિંહ જાદુ-વાળો ને વીરસિંહ જંતરવાળો, વીરસિંહ દેવનો દીકરો ને વીરસિંહ કુળનો દીપક—એવી વાતો થાય.

આમ અણધાર્યા વિજયની ખુશાલીમાં લોકો મશગુલ થઈ ગયા હતા. ત્યાં તો વળી બીજો ખુશા-લીનો પ્રસંગ આવ્યો. ખડગસિંહ વીરસિંહની દેશ-ભક્તિ અને નિઃસ્વાર્થ સેવાથી એના પર ખૂબ પ્રસન્ન થયો હતો. છોકરાં છૈયાંમાં એને માત્ર એક વિજયા નામે કુંવરી હતી. વીરસિંહનાં પરાક્રમો સાંભળી એને પણ વીરસિંહ ઉપર પ્રીતિ થઈ હતી. રાજાને તો વીરસિંહ બધી રીતે શ્રેષ્ઠ લાગ્યો હતો; એટલે એણે તો તરતજ લગ્નનું મુહૂર્ત જોવરાવ્યું અને ભારે ધામધૂમથી થોડાજ દિવસમાં વીરસિંહ અને વિજયાનાં લગ્ન કર્યાં.

કેટલાયે દિવસો સુધી પ્રજાએ ઉત્સવ પાળ્યો. રોજ મીઠું મીઠું ખાય ને મોજ કરે. પણ સારે નસીબે બધા કસરતના શોખીનો હોવાથી કોઇ માંદુ ન પડ્યું.

હવે ખડગસિંહ ઘરડો થયો હતો. એટલે પ્રજાની સંમતિથી વીરસિંહને ગાદી સોંપીને પોતે આરામ ભોગવવા લાગ્યો—વીરસિંહ રાજા થયો તે બધાને ગમ્યું. એના વખતમાં લોકો ઘણા સુખી ને આબાદ થયા. કંઇ સંકટ આવે તો તરત પેલા જાદુઈ હારનું મોતી દાબે એટલે એકાદ બિલ્લી કે રાક્ષસ હાજર થઇ જાય—અને સંકટ જાય નાઠું——.

એમ ઘણાં વરસ સુધી વીરસિંહે
ખાધું પીધું
ને
રાજ કીધું !

કેમ કેવી વાત ?

મોતીના દાણા

પુષ્પ) મું (૧૭ મું

એક ચિત્ર

લપટ મરી ગયો. મિયાં ભિખારી, મણિનો કનુ, હીરુ ને નીરુ વગેરે અનેક રમૂજી ચિત્રણનું ખાતે. ગાગડીના ઢમકડાંઓની ને ચાલાકીની ગમ્મત ભરેલી વાર્તાઓ. મોટા અક્ષર. પુષ્કળ ચિત્રો કિં. ૦-૧-૦

કેરીના બજ્યાં

પુષ્પ) નું (૧૯ મું

એક ચિત્ર

ઉંદરડા, મીનીંડાલી, સસલા કબુતરની દુનિયાની અત્યંત રમુજી ને બોધક વાતો. એક ખાઉધરા કબુતરની કેવી ફજેતી થાય છે તેનું એમાં બહુ રમુજી વર્ણન છે. જરૂર તમારા બાળકોને વંચાવો. કિં. માત્ર આના ત્રણ. આમાં પુષ્કળ ચિત્રો....ગાંડીવ.

બીરબલનો બન્ધુ

પુષ્પ) નું (ત્રીજું

એક ચિત્ર

અકબર ને બીરબલની આવે છે તેવી ઘણીજ રસભરી, તદ્દન નવી અને વિવિધ વિષયની, ચાલાકી અને હાજરજવાબીપણાની વાર્તાઓ. દરેક પત્રકારે આ વાર્તાઓનાં વખાણ કર્યાં છે કિંમત માત્ર આઠ આના.